

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง เรื่อง กระบวนการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี โดย วุฒิสภา ภายใต้บริบทของหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเอกสารประกอบ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาอิทธิพลของหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของวุฒิสภา และผลที่เกิดจากการนำหลักธรรมาธิบาลมาใช้ในการดำเนินการตามกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จาก การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทำการศึกษา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการค้นคว้าเพื่อหาข้อสรุปใน 2 ประเด็น คือ อิทธิพลของหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของวุฒิสภา และผลที่เกิดจากการนำหลักธรรมาธิบาลมาใช้ในการดำเนินการตามกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งมุ่งเน้นแนวทางและรูปแบบ การดำเนินการของวุฒิสภาว่าสะท้อนการดำเนินการภายใต้หลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีอย่างไร ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นในกระบวนการถอดถอน นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ออกจากตำแหน่ง ได้ส่งผลกระทบต่อเป็นแนวทางบรรทัดฐานในกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในอนาคตอย่างไร

จากขอบเขตการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปภาพรวมตามประเด็นดังกล่าวเรื่อง กระบวนการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี โดยวุฒิสภา ภายใต้บริบทของหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี โดยมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับความถูกต้องเหมาะสม และความสอดคล้องในการดำเนินการของวุฒิสภาในการดำเนินการกระบวนการดังกล่าวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมาย และเจตนารมณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีความเป็นมา โดยสังเขป ดังนี้

เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2552 คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ส่งรายงานการไต่สวนข้อเท็จจริงกรณีขอให้ถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีความเห็นว่า การกระทำของนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในการสลายการชุมนุม เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2551 เป็นความผิดทางอาญา ฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่ หรือละเว้นการ

ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 อันถือได้ว่าเป็นผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีพฤติการณ์ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามมาตรา 270 ของรัฐธรรมนูญฯ จึงมีมติด้วยเสียงข้างมาก ให้ดำเนินกระบวนการถอดถอนบุคคลดังกล่าวออกจากตำแหน่ง ตามมาตรา 273 ของรัฐธรรมนูญฯ ต่อไป

โดยเหตุที่นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ได้พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ตั้งแต่วันที่ 2 ธันวาคม 2551 เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 20/2551 ลงวันที่ 2 ธันวาคม 2551 ให้ยุบพรรคพลังประชาชน ตามมาตรา 237 วรรคสอง ประกอบมาตรา 68 วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญฯ เนื่องจากกรรมการบริหารพรรคกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง มีผลให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ในฐานะหัวหน้าพรรคถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นเวลา 5 ปี และเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีต้องสิ้นสุดลงเฉพาะตัว ตามมาตรา 182 (5) ประกอบมาตรา 174 (4) มาตรา 102 (3) และมาตรา 101 (2) ของรัฐธรรมนูญฯ

ทั้งนี้ ประธานวุฒิสภาได้วินิจฉัยในเบื้องต้นว่า วุฒิสภาไม่อาจดำเนินการเพื่อมีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง ตามมาตรา 273 ของรัฐธรรมนูญฯ ต่อไปได้ โดยเทียบเคียงกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่มีการร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความเป็นรัฐมนตรีของ นายวิรุฬ เตชะไพบูลย์ สิ้นสุดลงเป็นการเฉพาะตัว ตามมาตรา 182 (7) เนื่องจากเป็นกระทำการต้องห้าม ตามมาตรา 267 ของรัฐธรรมนูญฯ ต่อมา นายวิรุฬฯ ได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีก่อนศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจึงสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ประธานวุฒิสภาจึงบรรจุเรื่องดังกล่าวเข้าระเบียบวาระการประชุม และแจ้งให้ที่ประชุมวุฒิสภาทราบในการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 12 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันจันทร์ที่ 19 ตุลาคม 2552

ต่อมา ในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 14 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) วันจันทร์ที่ 2 พฤศจิกายน 2552 สมาชิกวุฒิสภาได้ยกเรื่องดังกล่าวขึ้นหารือต่อที่ประชุมว่า จะดำเนินการกรณีดังกล่าวต่อไป หรือไม่อย่างไร กระทั่งในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1 (สมัยสามัญทั่วไป) วันจันทร์ที่ 25 มกราคม 2553 ที่ประชุมวุฒิสภาได้พิจารณาเรื่องนี้อีกครั้ง โดยที่ประชุมได้มีการอภิปรายประเด็นดังกล่าวอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในประเด็นข้อกฎหมายว่า เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งถูกกล่าวหาให้ถอดถอนได้พ้นจากตำแหน่งแล้ว จะสามารถดำเนินกระบวนการถอดถอนต่อไปได้หรือไม่ จนกระทั่งในที่สุด ได้มีการลงมติชี้ขาดให้ดำเนินกระบวนการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ออกจากตำแหน่งต่อไป ซึ่งผลจากการลงมติดังกล่าว ก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงความถูกต้องตามหลักกฎหมายในการดำเนินกระบวนการ กรณีผู้ถูกยื่นคำร้องขอถอดถอนพ้นจากตำแหน่งแล้ว

ในการนี้ หากพิจารณาแนวทางการปฏิบัติที่ผ่านมา ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 53/2550 วันพุธที่ 26 กันยายน 2550 ที่ได้เคยพิจารณาถอดถอนนายจรัส ดิษฐาภิรักษ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ออกจากตำแหน่ง ซึ่งถือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งคนแรกของไทยที่ต้องพ้นจากตำแหน่งโดยกระบวนการถอดถอน อย่างไรก็ตาม การลงมติถอดถอนในครั้งนั้นเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 11¹ และไม่มีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายที่จะนำมาเปรียบเทียบกับกรณีการยื่นถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่งได้

ทั้งนี้ ในการศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทและส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการถอดถอนดังกล่าว จำนวน 22 คน จาก 3 กลุ่ม คือ

- กลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทโดยตรง ได้แก่ กลุ่มสมาชิกวุฒิสภา และกลุ่มคณะกรรมการ ป.ป.ช.

- กลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทในการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการถอดถอน ได้แก่ ข้าราชการรัฐสภา ในระดับผู้บริหาร

- กลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทในแนวคิดหลักของกระบวนการถอดถอน ได้แก่ กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2550 กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มสื่อมวลชนประจำรัฐสภาจากสำนักข่าวต่าง ๆ และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถอดถอน

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา อายุ อาชีพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 22 คน ซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 72.7 โดยมีระดับการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน คือ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวนร้อยละ 36.4 และปริญญาโท ร้อยละ 45.5 ทั้งนี้ จากข้อมูลทั่วไปยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 45.5 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 36.4

¹ มาตรา 11 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนกรรมการออกจากตำแหน่งเพราะเหตุที่กรรมการนั้นปฏิบัติหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติและประชาชน หรือไม่เป็นกลางหรือมีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องทางศีลธรรมจรรยาที่อาจมีผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อการดำรงตำแหน่งหน้าที่ หรือต่อการส่งเสริมหรือคุ้มครองสิทธิมนุษยชน หรือมีส่วนได้เสียในกิจการหรือธุรกิจใดๆ ที่อาจมีผลกระทบโดยตรงหรือก่อให้เกิดความเสียหายตนเองเดียวกัน หรือมีหรือเคยมีพฤติการณ์ในการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือบกพร่องต่อหน้าที่อย่างร้ายแรง

มติของวุฒิสภาตามวาระหนึ่งต้องได้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา

นอกจากนี้ ยังมีสัดส่วนการประกอบอาชีพที่ใกล้เคียงกัน คือ กลุ่มนักรบการเมืองและข้าราชการ ร้อยละ 36.4 และกลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มธุรกิจส่วนตัว และองค์กรอิสระ ร้อยละ 9.1

ส่วนที่ 2 ตัวชี้วัดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของวุฒิสภา จำนวน 6 ตัวชี้วัด คือ **หลักนิติธรรม** ได้แก่ ขั้นตอนการลงมติ และการปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภา ทั้งในส่วนของ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับ การปฏิบัติหน้าที่ของประธานวุฒิสภา รวมถึงการจัดทำรายงานการสอบข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

หลักคุณธรรม ได้แก่ การดำเนินการที่ปลอดจากการทำผิดกฎหมาย หรือการฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมหรือการทำผิดทางวินัย รวมถึงการนำหลักคุณธรรมมาใช้ในกระบวนการ

หลักความโปร่งใส ได้แก่ การพิจารณาการดำเนินการของวุฒิสภา ทั้งในเรื่อง คณะกรรมาธิการที่ตั้งขึ้น การเปิดเผยข้อมูล การอำนวยความสะดวกในการเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงการนำหลักความโปร่งใสมาใช้ในกระบวนการ

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การรับฟังข้อมูลเพิ่มเติมจากประชาชน การประชาสัมพันธ์ของวุฒิสภา การเข้าถึงและการรับรู้ของประชาชนในกระบวนการต่าง ๆ ของวุฒิสภา

หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การมีระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่มีประสิทธิภาพ เป้าหมายของคณะกรรมาธิการซักถามในการปฏิบัติหน้าที่ การตอบข้อสงสัยของสาธารณชน การจัดทำรายงาน และการรวบรวมหลักฐาน รวมถึงการนำหลักความรับผิดชอบมาใช้ในกระบวนการ

หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การคำนึงถึงความประหยัด การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ศักยภาพในการตรวจสอบข้อเท็จจริง ความเหมาะสมของความถี่การประชุมวุฒิสภาและ คณะกรรมาธิการซักถาม รวมถึง การนำหลักความคุ้มค่ามาใช้ในกระบวนการ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านตัวชี้วัดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของวุฒิสภา จำนวน 34 ข้อ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 22 คน พบว่า

- กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ด้านหลักนิติธรรม อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{x}=3.48$) โดยความเห็นเกี่ยวกับวุฒิสภามีการกำหนดขั้นตอนการลงมติถอดถอนอย่างชัดเจนอยู่ในระดับสูงที่สุด รองลงมาคือ วุฒิสภาได้ปฏิบัติหน้าที่ในการลงมติถอดถอนนายสมชายฯ ตามที่กฎหมายกำหนดในระดับที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ ตัวชี้วัดที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การจัดทำรายงานการสอบสวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กรณีการชี้มูลความผิดนายสมชายฯ ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด

- กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ด้านหลักคุณธรรม อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{x}=3.44$) โดยค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดด้านหลักคุณธรรมแต่ละตัว มี

คะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ การปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภาในการลงมติถอดถอน นายสมชายฯ ไม่มีการดำเนินการที่เป็นการละเมิดหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ซึ่งใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยในอันดับรองลงมาคือ การปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภาปลอดจากการฝ่าฝืน มาตรฐานทางจริยธรรม และการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปลอดจากการกระทำผิดทางวินัย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน อย่างไรก็ตาม ในแง่ของการปฏิบัติกลุ่มตัวอย่างมีความ คิดเห็นว่ามี การนำหลักคุณธรรมมาใช้ในกระบวนการถอดถอน นายสมชายฯ ออกจากตำแหน่งใน ระดับปานกลาง

- กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ด้านหลักความ โปร่งใส อยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{x} = 3.363$) โดยค่าเฉลี่ยที่มีคะแนนสูงสุดและอันดับรองลงมา มีค่า คะแนนที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ การลงมติของวุฒิสภาในการถอดถอนนายสมชายฯ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ โดยค่าคะแนนเฉลี่ยในลำดับรองลงมามีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ การเปิดเผย ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการถอดถอนนายสมชายฯ ของวุฒิสภามีความโปร่งใส และมีการนำหลัก ความโปร่งใสมาใช้ในกระบวนการถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่ง ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการอำนวยความสะดวกจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการขอข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการถอดถอนนาย สมชายฯ อยู่ในระดับปานกลาง และเป็นตัวชี้วัดที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด

- กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ด้านหลักการมี ส่วนร่วมของประชาชน อยู่ในระดับ “น้อย” ($\bar{x} = 2.396$) โดยตัวชี้วัดด้านประชาชนสามารถเข้าร่วมรับ ฟังกระบวนการลงมติถอดถอนนายสมชายฯ ของวุฒิสภา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การที่ ประชาชนสามารถเข้าร่วมรับฟังกระบวนการสอบสวนของคณะกรรมการการชกถามที่วุฒิสภาตั้งขึ้น ทั้งนี้ ตัวชี้วัดที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การลงมติถอดถอนนายสมชายฯ มีการรับฟังข้อมูลเพิ่มเติมจาก ประชาชน

- กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ด้านหลักความ รับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ($\bar{x} = 2.856$) โดยตัวชี้วัดเกี่ยวกับคณะกรรมการการ ชกถามที่วุฒิสภาตั้งขึ้นมีเป้าหมายการปฏิบัติหน้าที่ที่ชัดเจนอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยในอันดับ รองลงไป คือ วุฒิสภามีระบบสถิติ การจัดทำรายงาน และการรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ กรณีการลง มติถอดถอนนายสมชายฯ ที่มีประสิทธิภาพ ส่วนตัวชี้วัดด้านการตอบข้อสงสัยของสาธารณะชน อย่างชัดเจนของวุฒิสภามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่น้อย

- กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ด้านหลักความ คุ่มค่าอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ($\bar{x} = 2.90$) โดยตัวชี้วัดด้านการประชุมวุฒิสภาเพื่อลงมติถอดถอน นายสมชายฯ มีปริมาณความถี่ที่เหมาะสม รองลงมาคือ วุฒิสภาเป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการ

ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามรายงานการไต่สวนข้อมูลความผิดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กรณีการถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่ง และดัชนีตัวชี้วัดที่มีค่าต่ำที่สุด คือ การจัดเตรียมเอกสารของวุฒิสภาในขั้นตอนต่าง ๆ ในการลงมติถอดถอนนายสมชายฯ คำนึงถึงความประหยัด

ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีในภาพรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” และเมื่อพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อดัชนีชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีทั้ง 6 ด้าน พบว่า หลักความโปร่งใส มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ หลักนิติธรรมและหลักคุณธรรม ตามลำดับ ส่วนหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำที่สุด

ส่วนที่ 3 การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 22 คน เกี่ยวกับกระบวนการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ออกจากตำแหน่ง ของวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญฯ ประกอบด้วย 8 ประเด็นหลัก คือ

1. ลักษณะหรือรูปแบบการดำเนินการที่อาจถือว่าขัดต่อหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า

ในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นดังกล่าว ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นในเรื่องการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและหลักคุณธรรมแตกต่างกัน โดยมีกลุ่มที่เห็นว่าแนวทางปฏิบัติของวุฒิสภาเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักนิติธรรมและคุณคุณธรรม ขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางกลุ่มให้ความสำคัญกับเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักความคุ้มค่า ส่วนในเรื่องหลักความรับผิดชอบ จะสะท้อนจากการให้ความคิดเห็นในเรื่องการลงมติของวุฒิสภา

ทั้งนี้ กลุ่มที่เห็นด้วยจะพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมาย โดยส่วนใหญ่เห็นว่า การดำเนินการของวุฒิสภาเป็นไปตามหลักนิติธรรม เนื่องจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ มิได้เปิดช่องให้วุฒิสภางดเว้นการดำเนินการตามกระบวนการถอดถอน ประกอบกับการถูกต้องสิทธิทางการเมืองของนายสมชายฯ จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกรณีการยุบพรรคการเมือง ก่อให้เกิดผลในเงื่อนไขเวลาที่ต่างกัน แต่แม้วุฒิสภาจะมีการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว ตามหลักนิติธรรม หลักความยุติธรรม และมีความโปร่งใส แต่เมื่อมีการปฏิบัติโดยยึดโยงกับตัวบทกฎหมาย กลับเป็นอุปสรรคในความสำเร็จของการดำเนินการในบริบทของหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งยังมีการตั้งข้อสังเกตในเรื่องหลักความคุ้มค่า โดยกลุ่มที่เห็นว่าแนวทางปฏิบัติของวุฒิสภาเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักนิติธรรมและคุณคุณธรรม ได้แก่ นายสมักร งามานันท์ นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย นายพิเชต สุนทรพิพิธ นายวุฒิสาร ตันไชย นายวิชา มหาคุณ นางมัลลิกา ลับไพรี รองศาสตราจารย์ ดร. เจตน์ โทณวนิก ศาสตราจารย์ ดร. สมกิต เลิศไพฑูรย์

นายศิระ แสงมณี และนางสาวสมลักษณ์ จัดกระบวนการพล ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่าแนวทางปฏิบัติของวุฒิสภา เป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง

ขณะที่บางกลุ่มเห็นว่า แนวคิดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ไม่สามารถนำมาใช้ได้จริงในสังคมไทย และบริบทของการเมืองไทย เนื่องจากระบบอุปถัมภ์ทำให้กระบวนการยุติธรรมของวุฒิสภาขัดกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และเห็นว่าการดำเนินการของวุฒิสภาในการถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่งมิได้เป็นไปตามหลักการบริการกิจการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักนิติธรรมและหลักความยุติธรรม เนื่องจากปัจจัยภายในของวุฒิสภาที่มีการแบ่งเป็นกลุ่ม นอกจากนี้ ยังเห็นว่าการดำเนินการของวุฒิสภาเป็นการเลือกปฏิบัติ กรณีนายสมชายฯ พ้นจากตำแหน่ง ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญแล้ว วุฒิสภาจึงไม่ควรใช้อำนาจในการดำเนินการใด ๆ ต่อไป

โดยกลุ่มที่เห็นว่าแนวทางปฏิบัติของวุฒิสภาไม่เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักนิติธรรมและคุณคุณธรรม ได้แก่ นายจันทน์ สวมประจำ นางรสสุคนธ์ ภูริเดช นายวิทยา อินลา นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาศิริรัตน์ นางสาวจิราพร ลิมปานานนท์

ส่วนในเรื่องหลักการมีส่วนร่วม ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดที่มีการกล่าวถึงประเด็นนี้ ให้ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า แนวทางการปฏิบัติของวุฒิสภาไม่เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักการมีส่วนร่วม เนื่องจากมิได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้กระบวนการและขั้นตอนที่เพียงพอ และยังไม่มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในการดำเนินกระบวนการ ทำให้วุฒิสภาไม่สามารถดำเนินการในหลักการนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นในเรื่องหลักการมีส่วนร่วม คือ นายสมักร เขาวภานันท์ นายวิทยา อินลา นางสาวสุภาวค์จิตต์ ไตรเพทพิสัย นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย นางสาวประภาศรี โอสถานนท์ นายสุทธา พิมาลัย และนายพิเชต สุนทรพิพิธ

นอกจากนี้ ยังกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่า มุมมองในเรื่องความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม มีความเชื่อมโยงกับหลักนิติธรรม หลักความยุติธรรม ซึ่งหากทั้งสองหลักไม่สอดคล้องกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ถือเป็นจุดเริ่มต้นกระบวนการของวุฒิสภาที่มีความขัดแย้งกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการทั้งหมดมิได้เป็นไปตามหลักการที่เหนือทั้งหมด

ทั้งนี้ กลุ่มที่เห็นว่าแนวทางปฏิบัติของวุฒิสภา เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักความโปร่งใส ได้แก่ นางมัลลิกา ลับไพรี นายวุฒิสาร ต้นไชย และ

กลุ่มที่เห็นว่าแนวทางปฏิบัติของวุฒิสภาไม่เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักความโปร่งใส ได้แก่ นายสุทธา พิมาลัย นายชนพิชญ์ มูลพฤกษ์

ในเรื่องหลักความคุ้มค่า ได้พิจารณาจากกระบวนการที่สะท้อนการทำงานของวุฒิสภา โดยได้มีการสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการที่สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาต้องมีการเตรียมการในเรื่องเอกสาร และระยะเวลา เพื่อให้วุฒิสภาได้ดำเนินการถอดถอน

ทั้งนี้ กลุ่มที่เห็นว่าการดำเนินการของวุฒิสภาในกระบวนการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ออกจากตำแหน่ง มีความคุ้มค่า ได้แก่ นายสมักร เขาวงกนันทน์ นางมัลลิกา ลับไพรี ส่วนนายวุฒิสาร ต้นไชย ได้พิจารณาเรื่องหลักความคุ้มค่าในมุมมองของการดำเนินกระบวนการ และผลลัพธ์ ส่วนกลุ่มที่เห็นว่ากระบวนการดังกล่าวฯ ไม่มีความคุ้มค่า ได้แก่ นายวิทยา อินทาลา นางสาวสุภางค์จิตต์ ไตรเพทพิสัย นายชนพิชญ์ มูลพฤกษ์ รองศาสตราจารย์ ดร. เจษฎ์ โทณวนิก โดยมีการเชื่อมโยงหลักความคุ้มค่า กับหลักนิติธรรมและหลักคุณธรรม

2. ความเหมาะสมของการใช้ดุลพินิจของวุฒิสภาในกระบวนการถอดถอน

การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความเหมาะสมของการใช้ดุลพินิจของวุฒิสภาในกระบวนการถอดถอน เป็นการสอบถามความคิดเห็นในการลงมติของวุฒิสภา ทั้งในมุมมองของข้อกฎหมายและทางปฏิบัติ รวมถึงกรณีการลงมติงดออกเสียงของวุฒิสภา เนื่องจากรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 274 กำหนดให้วุฒิสภาลงมติถอดถอนหรือไม่ถอดถอน แต่ในการลงมติของวุฒิสภาในการประชุมวุฒิสภา มีการออกเสียงลงคะแนน 4 ประเภท เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย งดออกเสียง และไม่ลงคะแนน ดังนั้น มติในการถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่ง จึงเป็น ถอดถอน ไม่ถอดถอน งดออกเสียง และไม่ลงคะแนน

- กรณีการลงมติงดออกเสียง

ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นด้วยกับการลงมติที่มี 4 ประเภท คือ ถอดถอน ไม่ถอดถอน งดออกเสียง และไม่ลงคะแนน เนื่องจากเห็นว่าเป็นสิทธิของสมาชิกวุฒิสภาที่จะเลือกลงมติ ประกอบกับเป็นประเพณีปฏิบัติทั่วไปของวุฒิสภาในการลงมติยุติทั่วไป รวมทั้งยังเป็นกลุ่มที่ไม่แน่ใจในข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้เห็นว่า การลงมติเกี่ยวกับการถอดถอนของวุฒิสภาในอนาคต สามารถลงมติงดออกเสียงได้ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์ นางรสสุคนธ์ ภูริเดช นายสมักร เขาวงกนันทน์ นายจ่านง สวมประคำ ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ นางมัลลิกา ลับไพรี โดยผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นว่าไม่ควรมีการงดออกเสียงในการลงมติถอดถอน ได้แก่ นางสาวประภาศรี โอสถานนท์ นายวิชาญ สิริชัยเอกวัฒน์ นายพิเชต สุนทรพิพิธ เนื่องจากพิจารณาว่า กลุ่มที่งดออกเสียง คือ กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยให้มีการถอดถอน แต่ในการลงมติในเรื่องสำคัญตามที่รัฐธรรมนูญฯ กำหนด ควรมีความชัดเจนในจุดยืนทางการเมืองและการตัดสินใจของตน

- กรณีการลงมติสองครั้งของวุฒิสภา

กรณีการลงมติสองครั้ง เป็นการดำเนินการของวุฒิสภาภายหลังจากที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ส่งรายงานการไต่สวนข้อเท็จจริงกรณีให้ถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่ง เพื่อให้วุฒิสภาดำเนินการตามมาตรา 273 ของรัฐธรรมนูญฯ แต่เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีคำสั่งให้ยุบพรรคพลังประชาชน ตามมาตรา 237 วรรคสองของรัฐธรรมนูญฯ ประกอบมาตรา 68 วรรคสี่ เนื่องจากนายยงยุทธ ดิยะไพรัช รองหัวหน้าพรรคพลังประชาชนและกรรมการบริหารพรรคพลังประชาชน กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ทำให้นายสมชายฯ นายกรัฐมนตรี ในฐานะหัวหน้าพรรคพลังประชาชนถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เป็นระยะเวลา 5 ปี เป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว วุฒิสภาจึงไม่สามารถดำเนินการมีมติถอดถอนออกจากตำแหน่งตามมาตรา 274 ของรัฐธรรมนูญฯ ต่อไปได้ ประธานวุฒิสภาจึงบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมเพื่อแจ้งให้ที่ประชุมวุฒิสภาทราบ แต่ต่อมาได้มีสมาชิกวุฒิสภาขอหารือต่อประธานวุฒิสภาว่า วุฒิสภาควรดำเนินการเช่นไร หากบุคคลที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาตามคำร้องขอให้ถอดถอนมีมูล ได้พ้นจากตำแหน่งที่จะให้วุฒิสภามีมติถอดถอนไปแล้ว โดยเห็นควรให้คณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ และคณะกรรมการที่ปรึกษากฎหมายประธานวุฒิสภาพิจารณาเสนอความเห็นในประเด็นดังกล่าว

จากนั้น ในวันจันทร์ที่ 25 มกราคม 2553 ที่ประชุมวุฒิสภาจึงได้มีมติให้ดำเนินการกระบวนการถอดถอนต่อไป ซึ่งถือเป็นการลงมติเกี่ยวกับการถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่ง ครั้งแรก และต่อมาในวันอังคารที่ 9 มีนาคม 2553 ที่ประชุมได้ลงมติถอดถอนหรือไม่ถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่ง ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวของวุฒิสภา ก่อให้เกิดการโต้เถียงอย่างมาก ทั้งในแง่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการลงมติสองครั้งดังกล่าว

ทั้งนี้ รองศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์ นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ นายวิชา महาคณ นายธนพิชัญ มุลพฤษณ์ พลอากาศเอก วีรวิท คงศักดิ์ นางประภาศรี โอสถานนท์ นางมัลลิกา ลับไพรี รองศาสตราจารย์ ดร. เจษฎ์ โทณวนิก เห็นว่าการดำเนินการของวุฒิสภาในการมีขั้นตอนการอภิปรายและลงมติในที่ประชุมวุฒิสภาว่าจะมีการดำเนินการถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่งหรือไม่ก่อน มีความไม่เหมาะสม เนื่องจากเห็นว่ากฎหมายไม่เปิดช่องให้วุฒิสภาเลือกดำเนินการ วุฒิสภาต้องดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญฯ กำหนดจนจบกระบวนการ แม้ว่าจะเป็นดุลพินิจของวุฒิสภา แต่เห็นวามติของที่ประชุมวุฒิสภามีได้มีผลผูกพันการปฏิบัติของวุฒิสภาชุดอื่นในการดำเนินกระบวนการถอดถอนในอนาคต

3. ความเหมาะสมของมาตรการและขั้นตอนต่าง ๆ ตามกฎหมายในการลงมติถอดถอน

ประกอบด้วยการสอบถามความคิดเห็นในกระบวนการของวุฒิสภา และความเหมาะสม ถูกต้องของกระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการชี้มูลความผิดของ นายสมชายฯ

- กระบวนการลงมติของวุฒิสภา

ในกระบวนการลงมติของวุฒิสภา สามารถจำแนกความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องดังกล่าวได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เห็นว่ามีความเหมาะสม และกลุ่มที่เห็นว่าไม่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

กลุ่มที่เห็นว่า มาตรการและขั้นตอนต่าง ๆ ตามกฎหมายในการลงมติถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่งของวุฒิสภา มีความเหมาะสม ได้แก่ นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย นายสมักร เชาวภานันท์ นางประภาศรี โอสถานนท์ รองศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์ นางมัลลิกา ลับไพรี นางสาวสุภางค์จิตต์ ไตรเทพพิสัย นายสิวะ แสงมณี และนางสาวสมลักษณ์ จัดกระบวนการ เนื่องจากได้พิจารณาจากกรอบการยื่นเอกสารเพิ่มเติม กระบวนการพิจารณาในระบบลูกขุนที่วุฒิสภานำมาปรับใช้ แต่มีบางส่วนตั้งข้อสังเกตกรณีวุฒิสภาไม่สามารถหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม

กลุ่มที่เห็นว่า มาตรการและขั้นตอนต่าง ๆ ตามกฎหมายในการลงมติถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่งของวุฒิสภา ไม่มีความเหมาะสม ได้แก่ นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ นายวิทยา อินทาล พลอากาศเอก วีรวิท คงศักดิ์ นายจ่านงค์ สวมประคำ รองศาสตราจารย์ จิราพร ลิ้มปานานนท์ นายวิชา มหาคุณ นายสุทธา พิมาลัย และนายพิเชต สุนทรพิพิธ เนื่องจากเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีความไม่สมบูรณ์ ดังนั้น กระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ จึงไม่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังมีการตั้งข้อสังเกตเรื่องข้อจำกัดระยะเวลาดำเนินการตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา โดยเฉพาะในส่วนการดำเนินการของคณะกรรมการซักถามที่มีระยะเวลาดำเนินการน้อยเพียง 7 วัน และรูปแบบการดำเนินการมีความสับสนไม่ชัดเจนระหว่างวุฒิสภาและคณะกรรมการ ป.ป.ช.

- ความเหมาะสมในกระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการชี้มูลความผิดฯ

การสอบถามความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์กรณีความเหมาะสมในการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่วนใหญ่มีการตั้งข้อสังเกตเรื่องระยะเวลาในการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และกระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่มีการใช้คณะกรรมการชุดใหญ่เป็นผู้พิจารณา ซึ่งจะก่อให้เกิดความล่าช้า อย่างไรก็ตาม ในประเด็นดังกล่าวให้ผู้ให้สัมภาษณ์บางกลุ่มกลับเห็นว่า เป็นกรณีที่มีความเหมาะสม เนื่องจากผู้ถูกยื่นเรื่องร้องเรียนเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับสูงสุดของฝ่ายบริหาร ดังนั้น องค์คณะที่จะดำเนินการสอบข้อเท็จจริงเพื่อชี้มูลความผิดจึงควรเป็นคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชุดใหญ่ ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่แสดงความคิดเห็นว่ามี

ความล่าช้าในการดำเนินการของคณะกรรมการ ป.ป.ช. คือ รองศาสตราจารย์ จิราพร ลิ้มปานานนท์ นายชนพิชญ์ มูลพฤกษ์ นางสาวประภาศรี โอสถานนท์ นายสิทธิพิมาลัย นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองศาสตราจารย์ ดร. เฉยฉวี โทณวนิก นายพิเชต สุนทรพิพิธ นายจ่านงค์ สวมประจำ รองศาสตราจารย์ วุฒิสาร ตันไชย นายวิชา มหาคุณ นางสาวสุภางค์จิตต์ ไตรเพทพิสัย พลอากาศเอก วีรวิท คงศักดิ์ นางมัลลิกา ลับไพรี นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาศิริรัตน์ ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ นายศิวะ แสงมณี และนางสาวสมลักษณ์ จักรกระบวนพล

4. ปัจจัยที่ส่งผลให้มีการลงมติถอดถอน และไม่ถอดถอน นายสมชายฯ ออกจากตำแหน่งในการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลให้มีการลงมติถอดถอนและไม่ถอดถอน นายสมชายฯ ออกจากตำแหน่ง สามารถจำแนกผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- กลุ่มที่เห็นว่ารายงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอิทธิพลต่อการลงมติของวุฒิสภา ได้แก่ นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองศาสตราจารย์ วุฒิสาร ตันไชย รองศาสตราจารย์ จิราพร ลิ้มปานานนท์ นายวิชา มหาคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. เฉยฉวี โทณวนิก พลอากาศเอก วีรวิท คงศักดิ์ นายสมักร เชาวภานันท์ เนื่องจากเห็นว่ารายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นการรวบรวมปรากฏพยานหลักฐานต่าง ๆ รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมภายนอก และข้อเท็จจริงที่ถูกเผยแพร่ผ่านเทคโนโลยี ซึ่งมีน้ำหนักเพียงพอที่จะวินิจฉัยชี้มูลความผิด

- กลุ่มที่เห็นว่าปัจจัยทางการเมืองอื่น ๆ มีอิทธิพลต่อการลงมติของวุฒิสภา ได้แก่ นางรสสุคนธ์ ภูริเดช นางสาวประภาศรี โอสถานนท์ นายพิเชต สุนทรพิพิธ นายจ่านงค์ สวมประจำ นายสุทธา พิมาลัย นายวิชา อินทลา นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ รองศาสตราจารย์ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์ นายชนพิชญ์ มูลพฤกษ์ นางมัลลิกา ลับไพรี นายศิวะ แสงมณี และนางสาวสมลักษณ์ จักรกระบวนพล เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ต้องติดอยู่ในรัฐสภาในวันที่ 7 ตุลาคม 2551 ทั้งยังเห็นว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกวุฒิสภากับรัฐบาลและกลุ่มที่มีแนวคิดในการต่อต้านรัฐบาล (กลุ่มเสื้อสีต่าง ๆ) รวมทั้งระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยเป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงมติของสมาชิกวุฒิสภา

5. ความสนใจของประชาชนในกระบวนการถอดถอนนายสมชายฯ

ในการสอบถามความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อความสนใจของประชาชนในกระบวนการถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่ง รวมถึงบทบาทของสื่อมวลชน นักวิชาการในการกระตุ้นความสนใจของประชาชนในกระบวนการดังกล่าว ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีความเห็นว่าประชาชนให้ความสนใจกระบวนการถอดถอน คือ นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย รองศาสตราจารย์ ดร. เฉยฉวี โทณวนิก รองศาสตราจารย์ จิราพร ลิ้มปานานนท์ นายสมักร เชาวภานันท์ พลอากาศเอก วีรวิท คงศักดิ์ นางรสสุคนธ์ ภูริเดช และนางสาวสมลักษณ์ จักรกระบวนพล เนื่องจากเห็นว่า

กระบวนการดังกล่าวถือเป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่จะมีการถอดถอนนายกรัฐมนตรีนอกจากตำแหน่งและประชาชนที่ให้ความสนใจติดตามกระบวนการดังกล่าวของวุฒิสภา คือผู้ที่มีแนวคิดสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นว่า ประชาชนให้ความสนใจกระบวนการถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่งพอสมควร คือ นายวิชา มหาคุณ นางสาวประภาศรี โอสถานนท์ นางสาวสุภาภรณ์จิตต์ ไตรเทพพิสัย นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์

ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นว่า ประชาชนไม่ให้ความสนใจกระบวนการถอดถอนฯ ได้แก่ นายจ่านิ่ง สวมประจำ นายชนพิชญ์ มูลพฤกษ์ ศาสตราจารย์ ดร. สมคิด เลิศไพฑูรย์ นายสุทธา พิมาลัย รองศาสตราจารย์ วุฒิสาร ต้นไชย นายสุทธา พิมาลัย นายพิเชต สุนทรพิพิธ นางมัลลิกา ลับไพรี รองศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาศิริรัตน์ นายวิทยา อินาตา เนื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดซ้ำ ทำให้ประชาชนหมดความสนใจและผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งไปแล้ว

6. พฤติกรรมเบี่ยงเบนในการปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภาเกี่ยวกับการเล่นพรรคเล่นพวก การแสวงหาผลประโยชน์ในการลงมติถอดถอน

ในประเด็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการดำเนินการกระบวนการถอดถอนนายสมชายฯ ออกจากตำแหน่งของวุฒิสภา ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นว่ามีการเล่นพรรคเล่นพวกหรือการแบ่งเป็นกลุ่มภายในวุฒิสภาในการดำเนินการดังกล่าว ได้แก่ นางสาวประภาศรี โอสถานนท์ นายวิชา มหาคุณ รองศาสตราจารย์จิราพร ลิ้มปานานนท์ รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาศิริรัตน์ นายสุทธา พิมาลัย นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย นางมัลลิกา ลับไพรี ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ นายจ่านิ่ง สวมประจำ และนายศิระ แสงมณี เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาในสภาพแวดล้อมทางการเมือง วุฒิสภาซึ่งถือเป็นองค์กรทางการเมืองหนึ่ง ดังนั้น สมาชิกวุฒิสภาแต่ละคน จึงย่อมมีกลุ่มที่ตนสนับสนุน รวมทั้งภาพการดำเนินงานภายในวุฒิสภาก็มีการแบ่งแยกแนวความคิดทางการเมืองของแต่ละกลุ่มชัดเจน

ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เห็นว่าในการดำเนินกระบวนการถอดถอนของวุฒิสภามีได้มีการเล่นพรรคเล่นพวก แต่เป็นการพิจารณาในข้อเท็จจริงตามเหตุการณ์และข้อกฎหมายเป็นหลัก โดยกลุ่มนี้ เห็นว่า การลงมติไม่ถอดถอนนายสมชายฯ เนื่องจากมีการไม่เห็นด้วยตั้งแต่เริ่มต้นที่ทำให้มีการดำเนินกระบวนการถอดถอน ได้แก่ นายสมัคร เขาวานันท์ นางสาวรสสุคนธ์ ภูริเดช นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ พลอากาศเอก วีรวิท คงศักดิ์ นางสาวสมลักษณ์ จักรกระบวนการพล และรองศาสตราจารย์วุฒิสาร ต้นไชย

7. ข้อเสนอแนะที่จะทำให้กระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีประสิทธิภาพและแนวทางการพัฒนากระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในภาพรวมที่เหมาะสม

ในส่วนของข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในอนาคต ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องกระบวนการพิจารณาของวุฒิสภา และกระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. คือ นายจันทน์ สวมประจำ นายพิเชต สุนทรพิพิธ นางรสสุคนธ์ ภูมิเดช นายวิชา มหาคุณ นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ รองศาสตราจารย์วุฒิสาร ต้นไชย นายวิทยา อินลา นางมัลลิกา ลับไพรี นายสุทธา พิมาลัย นางสาวสุภาภรณ์จิตต ไตรเทพพิสัย พลอากาศเอก วีรวิท คงศักดิ์ นายสมักร เขาวภานันท์ รองศาสตราจารย์จิราพร ลีมปานานนท์ รองศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาศิริรัตน์ ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ นายธนพิชญ์ มูลพฤกษ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เจษฎ์ โทณวนิก นางประภาศรี โอสถานนท์ และนางสาวสมลักษณ์ จัดกระบวนการผล ทั้งนี้ สามารถประมวลสรุปข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้ดังนี้

- ควรปรับปรุงกระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และให้มีการปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดให้ชัดเจนมากขึ้น ทั้งในเรื่องระยะเวลาการทำงาน การสืบพยาน การยื่นหลักฐานเพิ่มเติม โดยส่วนใหญ่เห็นว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. ควรมีการปรับปรุงเรื่องการหาและการสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ ประกอบการพิจารณาให้มีความชัดเจน มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ใช้สิทธิโต้แย้งเต็มที่

- ควรปรับปรุงกระบวนการพิจารณาของวุฒิสภา รวมถึงการแก้ไขข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาฯ ให้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของ การปฏิบัติหน้าที่ของ คณะกรรมการซักถามทั้งเรื่องระยะเวลาการทำงาน การรวบรวมคำถาม การหาพยานหลักฐาน และรับฟังพยานหลักฐานเพิ่มเติม

- การทบทวนกระบวนการที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

- ปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

8. ภาพรวม และสภาพปัญหาของกระบวนการถอดถอน

ในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับภาพรวมของกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรณีการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ออกจากตำแหน่ง ตั้งแต่ต้นจนวุฒิสภาลงมติ กลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว ประกอบด้วย นายจันทน์ สวมประจำ นายพิเชต สุนทรพิพิธ นางรสสุคนธ์ ภูมิเดช นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย นายสมักร เขาวภานันท์ นางมัลลิกา ลับไพรี นางสาวสุภาภรณ์จิตต ไตรเทพพิสัย นายสุทธา พิมาลัย นายธนพิชญ์ มูลพฤกษ์ ศาสตราจารย์ ดร. สมคิด เลิศไพฑูรย์

รองศาสตราจารย์ ดร.เจษฎ์ โทณวณิก รองศาสตราจารย์ ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์ รองศาสตราจารย์ จิราพร ลิ้มปานานนท์ นายวิชา มหาคุณ และนางสาวสมลักษณ์ จัดกระบวนพล

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า กระบวนการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ออกจากตำแหน่ง ยังไม่อาจใช้เป็นตัวแบบการดำเนินการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในอนาคตได้ของวุฒิสภาได้ เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องกฎหมายที่ยังมีความไม่ชัดเจน ก่อให้เกิดการโต้แย้งไม่ว่าจะเลือกดำเนินการในด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลอย่างสำคัญที่ทำให้กระบวนการถอดถอนของวุฒิสภาไม่สามารถนำหลักธรรมาภิบาลในบริบทของหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญฯ กรณีศึกษาการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ออกจากตำแหน่ง ตามที่ได้สรุปข้างต้น ผู้วิจัยจะอภิปรายผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้และสรุปผลการวิจัย โดยจำแนกการอภิปรายออกเป็น ๒ ประเด็น ดังนี้

2.1 การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของวุฒิสภา กรณีการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งในบริบทของหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

2.2 ผลที่เกิดขึ้นจากการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินการตามกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

2.1 การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของวุฒิสภา กรณีการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง ในบริบทของหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ภาพรวมของตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งสามารถจัดกลุ่มตัวชี้วัดดังกล่าวได้เป็น 3 กลุ่ม ด้านหลักนิติธรรม หลักความยุติธรรม และหลักความโปร่งใส โดยเป็นกลุ่มที่มีค่าคะแนนอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนภาพการดำเนินการของวุฒิสภาและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งในแง่การสอบสวนข้อเท็จจริง การเปิดเผยข้อเท็จจริง มีการที่ยึดหลักกฎหมายและการเปิดเผยข้อมูลเฉพาะตามที่กฎหมายกำหนด ขณะที่หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า เป็นกลุ่มที่มีค่าคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ ค่าระดับคะแนนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาพรวมของการดำเนินการของ

เนื่องจากในทางปฏิบัติของกระบวนการถอดถอน ทั้งการรวบรวมเอกสารหลักฐานที่กฎหมายกำหนด ระยะเวลาของกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ยังไม่มีความชัดเจนแน่นอน ซึ่งได้มีการเสนอให้แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ มีประสิทธิภาพและเกิดผลได้จริงในทางปฏิบัติ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในกรอบแนวทางการดำเนินการถอดถอนของวุฒิสภาในบริบทของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีตามกรณีศึกษาพบว่า มีความสอดคล้องกับวรรณกรรม กาญจนสุวรรณ (2544: 92) ที่เห็นว่า บทบาทของประชาชนในการมีวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของผู้มีอำนาจจะเป็นผลสำเร็จได้ ประชาชนจะต้องมีสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม ทั้งนี้ แม้ฐานที่มาของการดำเนินการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะสามารถริเริ่มได้จากประชาชน แต่หากกระบวนการดำเนินการยังคงจำกัดแต่เพียงองค์กรทางการเมือง โดยปราศจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การสร้างค่านิยม “ความตื่นตัวทางการเมืองเพื่อการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ” ย่อมเกิดขึ้นได้ยาก

2.2 ผลที่เกิดขึ้นจากการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินการตามกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

จากผลการวิจัยพบว่า ในการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินการตามกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทยไม่สามารถนำหลักการดังกล่าวมาใช้ได้จริงทุกประเด็น เนื่องจากปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่มีความชัดเจน ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการว่า ควรดำเนินการถอดถอนต่อไปหรือไม่ หากผู้ถูกพิจารณาให้ถอดถอนได้พ้นจากตำแหน่งไปแล้ว ย่อมทำให้เกิดการตั้งคำถามถึงความคุ้มค่าของการดำเนินการว่า แม้วุฒิสภามีการลงมติให้มีการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ออกจากตำแหน่ง ผลของมติดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างไร เนื่องจากผู้ถูกถอดถอนมิได้ดำรงตำแหน่งที่ถูกถอดถอนอยู่แล้ว ทั้งนี้ ในประเด็นดังกล่าวกลุ่มที่เห็นว่าต้องดำเนินการถอดถอนต่อไป จะพิจารณาจากกลไกในการห้ามมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกถอดถอนเข้ารับตำแหน่งใด ๆ ในทางการเมืองอีกเป็นเวลา 5 ปี ซึ่งเป็นการพิจารณาจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ ที่ต้องการขจัดบุคคลที่มีความไม่เหมาะสมออกจากตำแหน่ง โดยที่หากใช้กระบวนการศาลยุติธรรมตามปกติ อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมหรือสาธารณะชนได้ ดังนั้นในประเด็นดังกล่าว หากมองความคุ้มค่าในกระบวนการดำเนินการอาจมีการตั้งข้อสังเกตได้ แต่หากพิจารณาจากความคุ้มค่าในอีกมิติซึ่งสาธารณะชนจะได้ประโยชน์ จะมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณวัฒน์ ศรีปีดา (2544:75-82) ที่ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำหลักการในระบบอิมพีชเมนต์ของสหรัฐอเมริกามาใช้ใน

การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญของไทย และพบว่ามีความเป็นไปได้ที่จะนำหลักการในระบบอิมพีชเมนต์ของสหรัฐอเมริกาเป็นแนวทางในการดำเนินกระบวนการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งในประเทศไทย

ทั้งนี้ ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจในเรื่องควบคุมการใช้อำนาจของประธานาธิบดี เนื่องมาจากภาระหน้าที่อันยิ่งใหญ่ในการบริหารประเทศ บุคคลในคณะรัฐบาลอาจจะเป็นผู้นำหรือเครื่องมือของกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลและอำนาจหน้าที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติ ได้ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจึงมีความไม่เชื่อว่าผู้บริหารจะกระทำมิได้ จึงได้สร้างระบบอิมพีชเมนต์ไว้เพื่อเป็นกลไกในการควบคุมการใช้อำนาจโดยมิชอบของฝ่ายบริหาร อย่งไรก็ดี ระบบการถอดถอนออกจากตำแหน่งอันเนื่องมาจากการกระทำอันมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องในทางการเมืองไม่ใช่เรื่องของตุลาการ เนื่องจากความเสียหายส่วนใหญ่เกิดกับทางสังคมโดยตรง และผลของคำตัดสินลงโทษจำกัดเพียงการถอดถอนออกจากตำแหน่ง มิใช่เป็นการลงโทษทางอาญา ซึ่งแนวทางการปฏิบัติดังกล่าวสอดคล้องกับกระบวนการถอดถอนของไทยตามกรณีศึกษา อย่งไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากฐานความคิดที่กล่าวหา อาจมีความแตกต่างในการริเริ่มกระบวนการ เนื่องจากกรณีของสหรัฐอเมริกา ฐานความผิดที่กล่าวหาโดยรัฐสภานั้นจึงไม่จำเป็นต้องเป็นความผิดอาญาเสมอไป และเมื่อพิจารณาเหตุผลในการถอดถอนตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาก็มีความชัดเจนโดยจำกัดไว้เพียง 3 เหตุเท่านั้น ประการแรก ความผิดฐานทรยศต่อประเทศชาติ (treason) หมายถึง การก่อสงครามกับสหรัฐ หรือเข้าข้างศัตรู โดยให้ความช่วยเหลืออำนาจความสะดวก ประการที่สอง ความผิดฐานรับสินบน (bribery) และประการที่สาม ความผิดอาญาร้ายแรง (high crimes and misdemeanors) ซึ่งแบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้ 1) การใช้อำนาจหน้าที่ในตำแหน่งเกินขอบเขตเพื่อทำให้หน่วยงานอื่นของรัฐเสื่อมเสีย 2) มีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องหรือขัดตามหน้าที่อย่างร้ายแรงและไม่ตรงตามจุดประสงค์ตำแหน่ง 3) ใช้อิทธิพลทางการเมืองเหนือพฤติกรรมในการดำเนินคดี แต่กรณีการถอดถอนของไทยรัฐธรรมนูญฯ กำหนดเหตุในการถอดถอนและการลงมติในการถอดถอนว่าเพียงมีพฤติกรรมว่า “ส่อ” ก็สามารถดำเนินกระบวนการได้ ซึ่งประเด็นความแตกต่างดังกล่าว อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติมากกว่าในกระบวนการถอดถอนของไทย

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษากระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของวุฒิสภามาตามรัฐธรรมนูญฯ กรณีศึกษาการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ออกจากตำแหน่ง

พบข้อบกพร่องในกระบวนการของวุฒิสภา และคณะกรรมการ ป.ป.ช. และผู้วิจัยมีข้อเสนอในบริบทของหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ดังนี้

ด้านหลักนิติธรรม

เพื่อให้กระบวนการดำเนินการมีการคำนึงถึงหลักการแบ่งแยกอำนาจของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นการประกันความเป็นอิสระทั้งของวุฒิสภาและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการดำเนินการ จึงควรมีการดำเนินการเพื่อให้การดำเนินการกระบวนการถอดถอนของวุฒิสภาเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักนิติธรรม ดังนี้

1. ควรมีการแก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ กรณีวุฒิสภาจะดำเนินการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกยื่นคำร้องขอให้ถอดถอน ซึ่งพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองให้มีความชัดเจน กล่าวคือ

กระบวนการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญฯ ถือเป็นมาตรการควบคุมการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์ที่ไม่ถูกต้อง โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ลักษณะ คือ

- วัตถุประสงค์ในเชิงป้องกัน เพื่อมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่มิชอบ ซึ่งตามมาตรา 270 ของรัฐธรรมนูญฯ

- วัตถุประสงค์ในเชิงแก้ไข เพื่อกำจัดผู้ดำรงตำแหน่งที่ประพฤติมิชอบ มิให้อยู่ในตำแหน่ง เพื่อใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาประโยชน์ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศและสังคม

ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ในเชิงแก้ไขนั้น หากพิจารณาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 274 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งหรือให้ออกจากราชการ นับแต่วันที่วุฒิสภามีมติให้ถอดถอน และให้ตัดสิทธิผู้นั้นในการดำรงตำแหน่งใดในทางการเมือง หรือในการรับราชการเป็นเวลาห้าปี” แสดงว่า กระบวนการถอดถอนมีวัตถุประสงค์เพื่อกำจัดบุคคลที่ไม่เหมาะสมมิให้อยู่ในตำแหน่ง โดยได้กำหนดผลการถูกถอดถอนไว้ 2 ประการ คือ การพ้นจากตำแหน่งที่ถูกกล่าวหา ประการหนึ่ง และการตัดสิทธิในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง อีกประการหนึ่ง

ทั้งนี้ ควรมีการพิจารณาว่า ผลทั้งสองประการมีความเกี่ยวเนื่องกันหรือเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันหรือไม่ หากบทบัญญัติดังกล่าว กำหนดผลของการถูกยื่นถอดถอนไว้เพียงให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งประการเดียว จะสามารถตีความได้ว่า เมื่อวุฒิสภามีมติถอดถอนบุคคลนั้นออกจากตำแหน่งแล้ว ในวันต่อมา บุคคลนั้นก็จะสามารถได้รับการแต่งตั้งให้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งได้อีก เพราะถือว่าได้พ้นจากตำแหน่งไปแล้ว บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ ว่าด้วยการถอดถอนผู้ดำรง

ตำแหน่งทางการเมืองก็จะไม่สามารถมีผลบังคับได้อย่างแท้จริง ดังนั้น เพื่อให้บรรลូវัตถุประสงค์ที่จะกำจัดบุคคลที่ไม่เหมาะสมออกจากตำแหน่ง จึงต้องมีการกำหนดว่า เมื่อพ้นจากตำแหน่งแล้วห้ามดำรงตำแหน่งนั้นอีกชั่วระยะเวลาหนึ่ง จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า โดยหลักการของการพ้นจากตำแหน่งและการตัดสิทธิในการดำรงตำแหน่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน โดยการตัดสิทธิการดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการพ้นจากตำแหน่งเท่านั้น ดังนั้น เมื่อบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่ถูกยื่นถอดถอนพ้นจากตำแหน่งไปก่อนแล้ว ไม่ว่าจะด้วยเหตุใด ๆ เช่น การลาออกจากตำแหน่ง หรือได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่น การดำเนินกระบวนการถอดถอนควรดำเนินการต่อไป ก็ไม่ทำให้ได้ประโยชน์เพิ่มขึ้น เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่ต้องการกำจัดบุคคลนั้นมิให้อยู่ในตำแหน่งได้บรรลุผลไปก่อนแล้ว

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำในมาตรา 274 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง ... และให้ตัดสิทธิผู้นั้นในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปี” พิจารณาได้ว่า การให้พ้นจากตำแหน่งกับการตัดสิทธิทางการเมือง เป็นผล 2 ประการที่เป็นอิสระจากกัน เพราะตัวบทให้คำว่า “ให้” กับ “และให้” คือ เมื่อบุคคลใดถูกถอดถอนจะเกิดผล 2 ประการ คือ การพ้นจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในวันที่วุฒิสภามีมติถอดถอน ถ้าผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุใด ๆ ไปก่อน ถือเป็นการพ้นวิสัยที่จะให้พ้นจากตำแหน่งนั้นอีก จึงคงเหลือผลประการที่ 2 คือ การตัดสิทธิในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปี โดยไม่ควรคำนึงถึงการพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากเป็นคนละส่วนกัน ขณะเดียวกัน หากผู้นั้นได้เสียชีวิตไปก่อนที่วุฒิสภาได้ดำเนินกระบวนการถอดถอน ผลทั้งสองประการ ก็เป็นอันพ้นวิสัยที่จะดำเนินกระบวนการถอดถอนอีก

2. วางแนวทางการปฏิบัติเพื่อแก้ไขข้อโต้แย้งกรณีการลงมติถอดถอน ที่วุฒิสภาสามารถลงมติ “ไม่ลงคะแนน” และ “งดออกเสียง”

สืบเนื่องจากในคราวการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 15 (สมัยสามัญทั่วไป) เป็นพิเศษ ในวันอังคารที่ 9 มีนาคม 2553 ที่ประชุมวุฒิสภาได้มีการลงมติไม่ถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ออกจากตำแหน่ง ซึ่งผลการนับคะแนนปรากฏว่า มีสมาชิกวุฒิสภาบางส่วนออกเสียงว่า “งดออกเสียง” และบางส่วนออกเสียงว่า “ไม่ลงคะแนน”

แต่โดยที่ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. 2551 ได้กำหนดการลงคะแนนเสียงและการนับคะแนนเสียงการดำเนินกระบวนการถอดถอนไว้เป็นการเฉพาะ ในข้อ 124 และข้อ 125ว่า

“ข้อ 124 การออกเสียงลงคะแนนถอดถอนให้กระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ ให้เลขาธิการวุฒิสภาจัดให้มีการลงคะแนนในคูหา โดยมีกล่องใส่บัตรลงคะแนน และจัดเตรียมบัตรลงคะแนนที่ระบุชื่อผู้ถูกกล่าวหา จากนั้น ให้เลขาธิการวุฒิสภาอ่านชื่อ

สมาชิกเพื่อรับบัตรลงคะแนนที่หน้าคูหาลงคะแนน แล้วเข้าลงคะแนนในคูหาไปโดยลำดับ โดยให้สมาชิกกาเครื่องหมายกากบาท (x) ในช่องที่กำหนดว่าออกตอนหรือไม่ออกตอน และเมื่อลงคะแนนเสร็จแล้วจึงเริ่มนับคะแนน

ข้อ ๑๒๕ ให้ประธานวุฒิสภাজัดให้มีการจับสลากเพื่อคัดเลือกสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าสิบคนเป็นกรรมการผู้ดำเนินการลงคะแนนและตรวจนับคะแนน”

การนับคะแนนให้ขานคะแนนว่ “ออกตอน” หรือ “ไม่ออกตอน” พร้อมทั้งช้บัตรลงคะแนนโดยเปิดเผยให้ผู้อยู่ในที่ประชุมได้เห็นด้วย

ทั้งนี้ หากเปรียบเทียบกับข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. 2551 ว่าด้วยการออกเสียงลงคะแนนลับ ในข้อ 68 ที่กำหนดว่า

“ข้อ ๖๘ การออกเสียงลงคะแนนลับมีวิธีปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

(๑) ใช้เครื่องออกเสียงลงคะแนนตามที่ประธานวุฒิสภากำหนด
(๒) เขียนเครื่องหมายบนแผ่นกระดาษใส่ซองที่เจ้าหน้าที่จัดให้ ผู้เห็นด้วยให้เขียนเครื่องหมายถูก (□) ผู้ไม่เห็นด้วยให้เขียนเครื่องหมายกากบาท (X) ส่วนผู้ไม่ออกเสียงให้เขียนเครื่องหมายวงกลม (O)

(๓) วิธีอื่นใดซึ่งที่ประชุมวุฒิสภาเห็นสมควรเฉพาะกรณี

การออกเสียงลงคะแนนลับตาม (๑) ให้ใช้เครื่องออกเสียงลงคะแนนได้จนกว่าประธานของที่ประชุมจะได้สั่งปิดการออกเสียงลงคะแนน

....”

หากวิเคราะห์ตามบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า การออกเสียงลงคะแนนเพื่อออกตอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 274 ที่แม้จะบัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภามีอิสระในการลงคะแนนเสียง ซึ่งต้องกระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ แต่เมื่อได้มีการกำหนดรูปแบบและวิธีการลงคะแนนไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ย่อมไม่อาจนำข้อบังคับฯ ข้อ 68 มาใช้ได้อีก ทั้งนี้ ความเป็นอิสระตามที่รัฐธรรมนูญฯ กำหนด น่าจะเป็นความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องไม่ถูกรอบงำด้วยอิทธิพลใด ๆ หรือเป็นอิสระที่จะตัดสินใจเลือกภายใต้ทางเลือกต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่

ทั้งนี้ ในกระบวนการออกตอนบุคคลออกจากตำแหน่ง วุฒิสภาเปรียบเสมือนองค์กรคณะพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาด สมาชิกวุฒิสภาแต่ละคนมีฐานะเป็นเสมือนตุลาการที่มีหน้าที่พิจารณาและลงความเห็นของแต่ละคน เพื่อร่วมกันเป็นมติชี้ขาดขององค์กรคณะนั้น ซึ่งต่างกับการเลือกหรือให้ความเห็นชอบบุคคลเข้าดำรงตำแหน่ง หรือการลงมติทั่วไปที่ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ซึ่งคะแนนเสียงของกลุ่มที่งดออกเสียงหรือไม่ลงคะแนน จะไม่มีผลเป็นการเพิ่มคะแนนให้กับอีกฝ่าย

หนึ่ง หากมีการให้อิสระวุฒิสภาในการไม่ลงคะแนนเสียง อาจพิจารณาได้ว่า เป็นกรณีที่ศาลปฏิเสธไม่วินิจฉัยคดี

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า เจื้อนใจในการลงคะแนนเสียงในการถอดถอนของวุฒิสภา จึงควรมีแค่ 2 ทางเลือก คือ ถอดถอน หรือ ไม่ถอดถอน ถ้าคะแนนเสียงให้ถอดถอนถึงเกณฑ์ตามที่รัฐธรรมนูญฯ กำหนด ก็ถือว่ามิมีมติถอดถอน ถ้าไม่ถึงเกณฑ์ก็ถือว่าวุฒิสภามีมติไม่ถอดถอน โดยไม่ควรสนใจคะแนนเสียงที่ไม่ถอดถอนว่ามีมากน้อยเพียงใด เพราะแม้จะมีการลงคะแนนเสียงว่า ไม่ลงคะแนนเสียง หรือออกเสียง หรือทำบัตรเสีย หรือไม่อยู่ในห้องประชุมวุฒิสภา ผลของกลุ่มมติในลักษณะดังกล่าวจะมีค่าเท่ากับการไม่ถอดถอนนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฯ และข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาฯ ในส่วนที่เกี่ยวกับการลงคะแนนเสียง ซึ่งสามารถกำหนดให้บุคคลผู้ที่มีส่วนได้เสีย หรือคิดว่าตนเองไม่สามารถรักษาความเป็นกลางในการพิจารณาเนื่องจากเหตุผลความจำเป็นอย่างไร ยื่นความจำนงต่อที่ประชุมวุฒิสภาก่อนที่จะมีการลงมติว่า “งดออกเสียง” พร้อมทั้งไม่ควรนำกลุ่มสมาชิกวุฒิสภาที่งดออกเสียงนี้ มาเป็นฐานในการพิจารณาการลงมติสองในสาม เพื่อให้การลงมติของวุฒิสภาสะท้อนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างแท้จริง

ด้านหลักคุณธรรม

เพื่อมุ่งให้เกิดความเป็นธรรมและความเสมอภาคในการปฏิบัติในกระบวนการถอดถอน โดยเสริมสร้างความเป็นธรรมผ่านคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในฐานะองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการถอดถอน จึงควรมีการดำเนินการเพื่อให้การดำเนินการกระบวนการถอดถอนของวุฒิสภาเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักคุณธรรม ดังนี้

1. กรณีที่ยังไม่สามารถแก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ ว่าด้วยการถอดถอนให้มีความชัดเจน หากมีกรณีที่วุฒิสภาต้องดำเนินการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งไปแล้ว หรือเสียชีวิต การดำเนินการของวุฒิสภาควรพิจารณาความตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 272 วรรคสอง ที่บัญญัติให้ “เมื่อได้สวนเสร็จแล้ว ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำรายงานเสนอต่อวุฒิสภา โดยในรายงานดังกล่าวต้องระบุให้ชัดเจนว่าข้อกล่าวหาตามคำร้องขอข้อใดมีมูลหรือไม่ เพียงใด มีพยานหลักฐานที่ควรเชื่อได้อย่างไร พร้อมทั้งระบุข้อยุติว่าจะให้ดำเนินการอย่างไรด้วย”

ดังนั้น แนวทางปฏิบัติที่น่าจะเหมาะสม คือ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. จัดทำรายงานเพื่อเสนอต่อวุฒิสภา วุฒิสภาควรสอบถามไปที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในฐานะคู่กรณีผู้ถูกกล่าวหาว่ากรณีตามที่เกิดปัญหา เมื่อผู้ถูกยื่นถอดถอนเสียชีวิตระหว่างดำเนินการถอดถอน

คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีข้อยุติในเรื่องดังกล่าวอย่างไร พร้อมทั้งควรให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้แถลงต่อที่ประชุมวุฒิสภาขอขุดเรื่อง ในทำนองเดียวกัน หากผู้ถูกยื่นคำร้องขอถอดถอนออกจากตำแหน่งพ้นจากตำแหน่งไปแล้ว และวุฒิสภามีประเด็นข้อสงสัยว่าจะดำเนินกระบวนการถอดถอนต่อไปหรือไม่ ก็ควรสอบถามไปยังคณะกรรมการ ป.ป.ช. เมื่อมีการจัดส่งรายงาน เพื่อให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ระบุข้อยุติต่อกรณีดังกล่าว

หากวุฒิสภามีมติให้ดำเนินกระบวนการถอดถอนต่อไป ผลที่เกิดขึ้นเสมือนที่ประชุมวุฒิสภาได้มีมติตามมาตรา 274 ของรัฐธรรมนูญฯ ไม่ถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่ง โดยที่ยังไม่มีการดำเนินการตามกระบวนการถอดถอน ทั้งยังไม่ได้มีการพิจารณาพยานหลักฐาน และเปิดโอกาสให้คู่กรณี คือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. และผู้ถูกยื่นถอดถอนได้โต้แย้งและแสดงเหตุผลคัดค้าน ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ และข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาฯ ที่ต้องการให้มีการตั้งเป็นประเด็นซักถาม เพื่อรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในฐานะผู้กล่าวหา ซึ่งหากวุฒิสภาไม่เห็นด้วยกับความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็สามารถลงมติไม่ถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่ง ในทำนองเดียวกัน หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยืนยันกลับมาให้ขุดเรื่อง วุฒิสภาก็ไม่ต้องดำเนินกระบวนการถอดถอนต่อไป เนื่องจาก คณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นผู้กล่าวหา เปรียบเสมือนโจทก์ เมื่อโจทก์ไม่ประสงค์จะให้ดำเนินการต่อไป จึงจำหน่ายคดีออกจากสารบบ

ดังนั้น แนวทางการปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น จึงน่าจะสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 272 วรรคสอง ที่กำหนดหน้าที่ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ระบุข้อยุติว่าจะให้วุฒิสภาดำเนินการอย่างไรด้วย

2. เนื่องจากกระบวนการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ถือเป็นกลไกสำคัญที่ใช้ควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร กรณีที่ปรากฏความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง ขณะดำรงตำแหน่งให้พ้นจากหน้าที่ก่อนวาระ เนื่องจากหากผู้นั้นยังดำรงตำแหน่งอยู่ต่อไป อาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประเทศชาติและประชาชน ดังนั้น เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ จึงต้องการให้กระบวนการดังกล่าวสามารถขับเคลื่อนได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งหากใช้กระบวนการของศาลยุติธรรมจะต้องมีขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติจากฝ่ายต่าง ๆ ที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน

ดังนั้น จึงควรมีการรณรงค์ผ่านทางสื่อมวลชนเพื่อผลักดันให้องค์อำนาจที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถอดถอน โดยตรงได้ตระหนักในความสำคัญและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ ที่ต้องการสร้างกลไกให้สามารถดำเนินการขจัดผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่สังคมได้โดยเร็ว นอกจากนี้ ควรมีการดำเนินการเชิงรุกเพื่อผลักดันให้ฝ่ายการเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคม ต่อหน้าที่ของตนเอง การแสดงความรับผิดชอบโดยการลาออกเป็นสิ่งที่ควร

ยกย่องเป็นแบบอย่างที่ดี ฝ่ายการเมืองต้องยอมรับกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุลจากองค์กรอื่น เช่น กระบวนการฝ่ายนิติบัญญัติตรวจสอบฝ่ายบริหาร หรือจากฝ่ายตุลาการ หรือองค์กรอิสระต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญฯ พร้อมทั้งเร่งสร้างจิตสำนึกของนักการเมืองให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ประมวลจริยธรรมของหน่วยงานตนเองกำหนด มิใช่การช่วงชิงอำนาจหรือเพื่อประโยชน์ของพรรคพวกตน แต่ต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนอันเป็นการดำเนินการตามรอยพระยุคลบาท และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระราชดำรัสว่า”เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม”

ด้านหลักความโปร่งใส

เพื่อมุ่งสร้างกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และตรวจสอบ กระบวนการ พร้อมทั้งเปิดช่องทางการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินการต่าง ๆ ทั้งของวุฒิสภาและคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงควรมีการดำเนินการเพื่อให้การดำเนินการ กระบวนการถอดถอนของวุฒิสภาเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักความโปร่งใส ดังนี้

1. การสร้างกลไกให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการถอดถอนมากขึ้น

หากพิจารณาว่าการดำเนินการกระบวนการถอดถอนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ของวุฒิสภาประสบความสำเร็จในแง่การปฏิบัติตามองค์ประกอบที่รัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนด แต่การสร้างกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลที่แท้จริง จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีช่องทางให้ประชาชนได้เข้าช่วยตรวจสอบ พร้อมเสนอแนะข้อมูล ข้อเท็จจริงต่าง ๆ แม้ในกระบวนการพิจารณาของวุฒิสภาจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงตามสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก แต่การเปิดช่องทางให้ประชาชนร่วมรับรู้และตรวจสอบกระบวนการซึ่งอาจผ่านทางช่องทางคณะกรรมการชั่งตวงวัด หรือการจัดตั้งสายด่วน วุฒิสภา จะทำให้การดำเนินการของวุฒิสภาและคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีความโปร่งใสมากขึ้น

2. ควรมีการประสานเรื่องการเปิดเผยข้อมูลระหว่างวุฒิสภาและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้แก่ประชาชน รวมถึงผู้ที่ถูกยื่นคำร้องขอถอดถอน เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีเอกภาพ

ด้านหลักการมีส่วนร่วม

เพื่อสร้างกระบวนการที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจใน กระบวนการถอดถอน รวมถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา การดำเนินการของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งวุฒิสภาและคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงควรมีการ

ดำเนินการเพื่อให้การดำเนินการกระบวนการถอดถอนของวุฒิสภาเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักการมีส่วนร่วม ดังนี้

- การกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการชกถามต้องเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางการเมืองของไทย ที่มีการเนื่องจากต้องเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการชกถามคณะกรรมการ ป.ป.ช. และผู้ถูกร้องแทนวุฒิสภา รวมทั้งต้องเปิดโอกาสให้มีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกวุฒิสภาอย่างรอบด้าน

ด้านหลักความรับผิดชอบ

เพื่อสร้างเข้าใจร่วมกัน ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กรให้ตระหนักถึงการดำเนินการตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนดให้มีความโปร่งใส เป็นที่ยอมรับของสังคม และผู้เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้มีการปฏิบัติหน้าที่ที่มีหลักฐาน เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสามารถนำไปใช้ในการอ้างอิงการปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินการครั้งต่อ ๆ ไป จึงควรมีการดำเนินการเพื่อให้การดำเนินการกระบวนการถอดถอนของวุฒิสภาเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักความรับผิดชอบ ดังนี้

1. ควรมีการกำหนดเงื่อนไขเวลาการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อย่างชัดเจนและรวดเร็ว เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯ ที่ต้องการผลักดันบุคคลที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกจากตำแหน่ง รวมถึงการกำหนดหลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานเพิ่มเติมของผู้ถูกร้องจากรายงานการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการพิจารณาของวุฒิสภา

2. ควรมีการเปิดเผยสาเหตุการไม่ยอมรับพยานหลักฐานเพิ่มเติมของผู้ถูกร้องอย่างละเอียด เพื่อประกอบการพิจารณาของวุฒิสภา กรณีผู้ถูกร้องยื่นพยานหลักฐานเพิ่มเติมใหม่

3. ควรมีการขยายระยะเวลาการกำหนดให้มีการประชุมวุฒิสภาเพื่อชกถามผู้เกี่ยวข้องจากเดิมภายในเจ็ดวัน เป็นสิบห้าวัน เพื่อให้คณะกรรมการชกถามมีระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม

ด้านหลักความคุ้มค่า

เพื่อมุ่งสร้างพฤติกรรมในการทำงานทั้งในระดับบุคคล คือ สมาชิกวุฒิสภา เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และระดับองค์กร คือ วุฒิสภา และคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้คำนึงถึงความประหยัดรวดเร็ว และมีคุณภาพ โดยการใช้ทรัพยากรในการดำเนินการที่คุ้มค่า เหมาะสม จึงควรมีการดำเนินการเพื่อให้การดำเนินการกระบวนการถอดถอนของวุฒิสภาเป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในบริบทของหลักความคุ้มค่า ดังนี้

1. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาในฐานะหน่วยงานธุรการที่ต้องสนับสนุนการดำเนินการถอดถอนของวุฒิสภา สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อเท็จจริงโดยเชื่อมโยงกับข้อกฎหมาย เพื่อประกอบการตัดสินใจของสมาชิกวุฒิสภา

2. ต้องมีการปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. 2544 อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการเปิดเผยข้อมูลส่วนใดส่วนหนึ่งอันอาจก่อให้เกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบของผู้ถูกกล่าวหา และคณะกรรมการ ป.ป.ช.